

**Національний університет біоресурсів і
природокористування України**

Юридичний факультет

Кафедра теорії та історії держави і права

**Студентський науковий гурток «Клуб юних
теоретиків»**

**Студентський науковий гурток «Дискусійний
клуб «De jure!»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

XVI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

16 листопада 2023 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

**Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVI
Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 16 листопада 2023 р.) / Укладачка:
Віра Качур. К., 2023. 234 с.**

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**

«Справедливість» через призму філософії права*

Правові цінності, серед яких – рівність, свобода і справедливість, – досі актуальні у правовій науці. Справедливості ж, як основній правовій цінності, належить визначальна роль у розумінні права, побудови його інститутів, у формулюванні вимог щодо правового регулювання відносин у сучасному суспільстві. Відповідно процес конвергенції справедливості та права є гарантією ефективності права, відтак підтверджує його цінність як найдієвішого соціального регулятора [1, с.390].

Справедливість – поняття про належне, пов'язане з історично змінними уявленнями про невід'ємні права людини. Справедливість вимагає відповідності між практичною роллю людини або соціальної групи в житті суспільства і їх соціальним статусом, між їх правами і обов'язками, діянням і подякою, працею і винагородою, злочином і покаранням, заслугами культури, їх суспільним визнанням. Справедливість завжди має історичний характер, корениться в умовах життя людей. Для ілюстрації такого визначення слід розглянути його еволюцію, яка відбувалася паралельно з розвитком і формуванням в суспільстві правової і етичної свідомості [2, с.14].

Аналіз стародавніх джерел свідчить, що проблема справедливості у той час розглядалася не тільки у філософському контексті, а й в політичних та правових аспектах, шляхом законодавчого визначення так званих справедливих соціальних норм, відповідно до яких правитель намагався не допустити соціальних конфліктів, повстань, забезпечував стабільність у суспільстві.

Крім того, законним і справедливим вважалося все те, що узгоджувалося з релігійною ідеологією. Виникненню середньовічної філософії передували ряд змін не тільки у сфері економічно-політичних відносин, а передусім у світоглядній орієнтації тодішнього суспільства. Християнство стало пануючою ідеологією в Європі і прагнуло знайти філософське обґрунтування своїх основних ідей [3, с.145].

Одним з відомих представників християнської філософії був Августин Блаженний, який вважав, що істинної справедливості немає ніде, крім тієї республіки, засновником і правителем якої є Христос, тобто в Граді Божому. Християнська доктрина вплинула і на погляди Фоми Аквінського — послідовника Августина Блаженного та одного з відомих захисників теологічного розуміння справедливості. У такому вигляді ідея справедливості проіснувала довгий час і пізніше [4].

* Наукова керівниця – доцентка кафедри теорії та історії держави і права Національного університету біоресурсів і природокористування України Людмила Протосавицька

Ідеї лібералізму, парламентаризму, конституціоналізму, прав людини стали продовженням у праві ідеї справедливості. Актуалізувалася необхідність розширення знань про справедливість у її вже не просто світоглядному контексті, а у правовому, зокрема, у контексті її функціональної ролі в системі правового регулювання [3, с.145].

Вже у відносно сучасній філософії необхідно відмітити працю Джона Роулза «Теорія справедливості» (1971 р.), у якій він підтримує думку Канта стосовно того, що справедливість є апіорним правом кожного індивіда незалежно від того, які його побажання та інтереси.

Загалом поняття «справедливості» аналізувало у своїх роботах доволі багато філософів, зокрема, І. Кант, І. Бентам, Дж. С. Мілль, Т. Гоббс, Сократ, Д. Юм, Р. Декарт, Б. Спіноза та інші.

Проте, в даній роботі зацентруємо увагу саме на вченні Арістотеля. Для нього справедливість – це така чеснота, відповідно до якої кожен володіє тим, що йому належить, і так, як вказує закон, а несправедливість - зло, через яке люди посягають на те, що їм не належить, і вчиняють не так, як наказує закон [5, с.37].

Центральним же поняттям, що характеризує справедливість, є «співмірність» як принцип організації розумної рівноваги. Воно зводиться до тези: «Все, що співмірно, - те і справедливо».

Арістотель вперше поділяє справедливість на дві форми відповідно до видів її здійснення: зрівняльна справедливість, в основі якої лежить принцип рівності у володінні благами; і розподільча справедливість, відповідно до принципів якої один отримує більше, а інший менше, в залежності від своїх достоїнств. «Усе, встановлене законом, у даному разі справедливо, стверджував Арістотель, - бо все, що закладено законодавцем, законно, і кожному окрему його постанову ми називаємо справедливою» [5, с.38].

Важливе значення для розуміння суті та призначення справедливості мають роздуми Арістотеля про справедливість як соціальну категорію.

Так, у «Нікомаховій етиці» Арістотель підкреслює, що справедливість є не що інше як прирівняння власного інтересу до інтересу інших. Категорія справедливості розглядається Арістотелем в тісному зв'язку з людською діяльністю, вчинками людей. Щира народна віра у можливість торжества справедливості завжди була мужньою силою у боротьбі трудящих мас - людей праці - за свої права і свободи [6].

Інша справа, що в умовах недостатності знань, низької політичної і економічної культури людей набули поширення спрощені, наївні уявлення про соціальну справедливість.

Значний інтерес складають роздуми Арістотеля над самим поняттям справедливості. Він виокремлював її з-поміж інших добродітностей, якими може володіти людина: мужність, розсудливість, щедрість, великодушність, вільна безкорисність, мудрість. Давньогрецький філософ був переконаний, що справедливість – це добродітність, що необхідна в суспільному житті, а за справедливістю неминує слідувати й інші чесноти [5, с.38].

З вищевикладеного вбачаємо, що уявлення людей про справедливість як морально-правової категорії, поняття про належне, змінювалися протягом всієї історії в залежності від змін, які відбувалися у свідомості суспільства стосовно уявлення про невід'ємні права людини.

Античні філософи намагались ототожнювати «справедливість» з природою, покласти її в основу побудови держави, надати певного морального змісту, порівнюючи з іншими добродіями.

Сьогодні ж, справедливість є надважливим важелем у будь-якому суспільстві, оскільки вона сприяє миру, порядку та добробуту. Історично склалось багато теорій щодо справедливості, її витоків, існуванню та прогресуванню. Одні вважають, що справедливість може бути досягнута за допомогою закону та уряду, тоді як інші вважають, що вона може бути досягнута за допомогою соціальних змін та особистої поведінки. Однак, незважаючи на постійні дискусії, які розвиваються століттями, справедливість все одно залишається вагомим пунктом у житті, до якого прагне усе людство.

Література

1. Добош З. Справедливість у філософсько-правовій думці нового часу – 2016 рік. URL: <http://surl.li/nbgzgc>
2. Скакун О.Є., Трубніков В.М. Принцип справедливості з позиції філософії – 2015 рік. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/5816/5355>
3. Гусарева О.С. Ідея справедливості у праві: історичний аспект. URL: <http://surl.li/nbhgw>
4. Губерський Л. В., Надольний І. Ф., Андрущенко В. П., Розумний В. П. – навчальний посібник «Філософія» - 2003 р. 457 с.
5. Соловей А.А. Філософсько-правове розуміння поняття «справедливість» - 2016 рік. URL: http://apnl.dnu.in.ua/5_2016/10.pdf
6. Арістотель «Нікомахова етика» URL: http://am.history.univ.kiev.ua/Nikomakhova_etyka.pdf